

Đề bài

Phân tích phần đầu bài thơ

“ĐẤT NƯỚC”

của Nguyễn Đình Thi (Từ
“Sáng mát trong như sáng
năm xưa” đến “Những buổi
ngày xưa vọng nói về”).

Bài làm

Thi đề Đất nước là một cảm hứng chủ đạo của nền văn học Việt Nam qua các thời đại. Đặc biệt trong văn học cách mạng, cảm hứng ấy lại càng sục sôi, cuốn hút người thi sĩ. “*Đất nước*” trở thành tiếng gọi thiêng liêng, cao quý nhất đối với mỗi con người khi vận mệnh dân tộc được đặt lên hàng đầu. Với “*Đất nước*”, Nguyễn Đình Thi đã xây dựng được một tứ thơ độc đáo, cái nhìn đất nước được cảm nhận trong cái nhìn về mùa thu dân tộc. Trong phần đầu của bài thơ, mùa thu đất nước được tái hiện qua một lăng kính cảm xúc đầy xúc động, thiết tha của tác giả:

“Sáng mát trong như sáng năm xưa

...

Những buổi ngày xưa vọng nói về”

Hà Nội được tái về trong nỗi nhớ của nhà thơ bằng khoảng thời gian buổi sáng, bắt đầu từ mùa thu hiện thực ở chiến khu Việt Bắc, gợi cảm nhận về không gian thu khoáng đạt, cao vợi, sáng trong, mát lạnh. Hai chữ “sáng” lặp lại khiến người đọc cảm nhận được vẻ đẹp tinh khôi, bừng sáng của đất trời vào thu. Biện pháp so sánh gợi nét đẹp cổ kính của mùa thu xưa và mùa thu nay cũng với tiết trời như thế, không gian như thế, với vẻ đẹp bền vững như thế.

Chỉ những câu thơ rất ngắn nhưng cũng gợi được nét đẹp đặc trưng của mùa thu muôn đời: một buổi sớm mai, một làn gió thổi, mùi hương cỏm mới... tạo thành nét vẽ đẹp đẽ, dịu dàng, ấm áp trong lòng người. Nguyễn Đình Thi gợi nhiều hơn tả, tạo những trường liên tưởng sâu xa, chỉ cần gợi dậy một mùi hương cỏm cũng đủ đánh thức hình ảnh của một mùa thu trong lòng người. Đó là hình ảnh của một mùa thu đẹp, một mùa thu muôn đời.

“Sáng chớm lạnh trong lòng Hà Nội”, câu thơ bản lề đầy xúc cảm của tác giả hướng về mùa thu xưa, nhịp thơ chậm hơn, gợi sự băng khuâng, mang đầy nhung nhớ. Có cảm giác như Nguyễn Đình Thi nhả chữ, mỗi chữ nhả ra đều khắc sâu tình yêu, đọng đầy nỗi nhớ. Hình ảnh mùa thu Hà Nội được gợi về rất ấn tượng. Bức tranh thu mang theo hơi lạnh của tiết thu. Cái “chớm lạnh” của cảnh báo hiệu hình ảnh một mùa thu bắt đầu. Trong cảm nhận tinh tế về tiết thu còn chứa đựng cả cái chớm lạnh của hồn người. Nghe được một chút lạnh để đón cả một mùa thu về. Từ láy “xao xác” gây ấn tượng thâm mĩ sâu sắc cho người đọc. Không gian vốn rộng lại gợi ra một chiều xa, chiều sâu thăm thẳm. Người đọc cảm nhận được một không gian rất vắng lặng, thanh tĩnh của mùa thu Hà Nội với những nét gợi rất riêng biệt. Không chỉ gợi âm thanh nhẹ khẽ của gió thu mà còn nghe được âm thanh của lòng người. Một chút xôn xao, một chút xáo động của con người vào độ thu về. Đó chính là những nhịp đập tâm hồn, nhói lên sự nhung nhớ, lưu luyến, bịn rịn của con người.

Hình ảnh người ra đi được lồng vào bức tranh mùa thu Hà Nội với tư thế oai hùng, ngạo nghễ, tráng chí ngất trời. Nghệ thuật vắt dòng khá độc đáo, với hình ảnh “thềm nắng lá rơi” giàu thâm mỹ. Nét bút tài hoa của người nghệ sĩ đã dựng nên một bức tranh thu đẹp như một tấm thảm được dệt bằng nắng và lá. Câu thơ như dồn tụ được vẻ đẹp tinh tú nhất của đất trời mùa thu Hà Nội, lắng đọng trong xúc cảm Nguyễn Đình Thi. Câu thơ vừa có sự dứt khoát của ý chí, vừa có sự bịn rịn, lưu luyến trong tình cảm. Sự giằng xé trong tâm trạng của người ra đi được miêu tả hết sức tinh tế, kiên quyết trong ý chí, mạnh mẽ trong bước chân nhưng lưu luyến trong cảm xúc thương nhớ. Đằng sau họ là cả một Hà Nội thơ mộng, đẹp đẽ, là cả một tình yêu, nỗi nhớ đong đầy. Hình ảnh người ra đi có sự hòa quyện sâu sắc giữa chí và tình, chất chứa một tình yêu Hà Nội sâu thẳm. Nhịp câu thơ chính là nhịp tiếng lòng của con người, thiết tha, sâu lắng.

Nguyễn Đình Thi viết về mùa thu hay là tỏ lòng với quê hương, dân tộc? Yêu mùa thu, nhớ Hà Nội hay cũng chính là bộc bạch tình yêu đất nước, quê hương của mình. Mùa thu trong cảm nhận của Nguyễn Đình Thi không chỉ đẹp và thoáng buồn mà còn là mùa thu lên đường, mùa thu ra trận.

Hình ảnh mùa thu mới của đất nước được miêu tả đầy sinh động trong niềm tự hào và ý thức làm chủ sâu sắc của người nghệ sĩ. Giọng thơ, nhịp thơ được chuyển đổi nhanh mạnh, khỏe khoắn, thể hiện một tinh thần phấn chấn, háo hức, mê say. Hình ảnh mùa thu hôm nay được viết bằng những câu thơ ngắn, khỏe để diễn tả sự đổi thay mạnh mẽ. Mùa thu này “khác” rồi, sự khác ở đây không chỉ đánh dấu, phân biệt giữa xưa và nay, giữa quá khứ và thực tại mà còn là sự đổi khác trong nhận thức, tư tưởng của con người. Mùa thu của một đất nước nô lệ, lầm than đã qua, mùa thu bây giờ tự do, độc lập. Niềm vui của đất trời hòa quyện niềm vui của con người trong ngày độc lập. Những câu thơ biểu hiện sự hân hoan, vui sướng tột độ của lòng người.

Tác giả bộc lộ trực tiếp những xúc cảm của mình. Không gian đất trời mở rộng trước mặt tác giả, hiển hiện một tư thế chủ động, kiêu hãnh của con người dân tộc, con người tự do, của một dân tộc tự do. Tác giả đứng giữa cái rộng dài của đất trời để lắng nghe, thu nhận thanh âm của cuộc đời mới trong niềm vui bất tận. Niềm vui cuộc đời mới như tràn vào trong tâm hồn nhà thơ.

Khung cảnh đất trời mùa thu độc lập được gọi lại trong một “rừng tre pháp phới”. Vạn vật đất trời như cũng quyện hòa trong niềm vui chung của con người, của đất nước. “Pháp phới” không chỉ gọi sự xôn xao của cây lá mà còn diễn tả những nỗi xôn xang, mừng vui của lòng người. Mượn hình ảnh cây tre là linh hồn, bản sắc dân tộc, tác giả đã tinh tế khẳng định sự thay da đổi thịt kì diệu, sự hồi sinh hết sức mạnh mẽ của đất nước hôm nay.

Khát quát về vẻ đẹp đặc trưng của mùa thu độc lập, Nguyễn Đình Thi hình dung trời đất như khoác tấm áo mới, đẹp đẽ, rạng ngời. Biện pháp so

sánh, ẩn dụ kín đáo đã vẽ nên một mùa thu với một tấm áo của ngày tự do, độc lập, một mùa thu trong biếc, một mùa thu nói cười, một mùa thu thiết tha. Mùa thu nay vừa có nét trong trẻo, mát lạnh của mùa thu muôn đời, vừa tung bừng một niềm vui, hân hoan một niềm hạnh phúc trong ngày đất nước độc lập, vừa chất chứa độ lắng sâu, thiết tha đầy nhung nhớ. Nguyễn Đình Thi đã diễn tả được nét đặc trưng của mùa thu độc lập, bởi thế, trong mùa thu nay, người đọc không chỉ cảm nhận được một niềm vui rạng rỡ mà còn thấu cảm được sự ngọt ngào, lắng sâu.

Tác giả diễn tả cụ thể niềm vui bất tận của mình trong mùa thu độc lập. Không gian mở ra vô tận, khoáng đạt, rộn ngợp, đây là trời xanh, núi rừng, kia là những cánh đồng, ngã đường, dòng sông... Bao nhiêu cảnh sắc quê hương như phơi trải trước mắt tác giả, trong tình yêu, niềm kiêu hãnh tột độ. Mỗi lời thơ là một lời vui, mỗi câu thơ là một câu hạnh phúc. Điệp từ “những”, phép liệt kê, cùng với cách ngắt nhịp ngắn gọn, sự chuyển đổi trong cách hô gọi, từ tôi đến chúng ta, đã thể hiện sinh động niềm vui của tất cả mọi người, niềm hạnh phúc, tự hào của tất cả mọi người dân Việt trong ngày độc lập. Nguyễn Đình Thi đã dùng tiếng nói cá nhân người nghệ sĩ để nói hộ tiếng lòng của cái ta cộng đồng, của nhân dân, cách mạng.

Nhịp thơ lại có sự thay đổi, chậm lại, sâu lắng hơn. Cảm xúc của nhà thơ quay về với truyền thống của cha ông, lí giải chiều sâu của lịch sử đất nước. Câu thơ lắng lại trong cảm xúc thành kính, linh thiêng. “Rì rầm” lời căn dặn của cha ông trong quá khứ như vẫn còn vang vọng đến tận hôm nay, vừa gọi sự thiêng liêng, thành kính, vừa gọi nét gần gũi, thân thiết. Tác giả đã rất tinh tế khi sử dụng từ “vọng”, chất chứa đầy hoài niệm. Quá khứ của cha ông như kéo gần về thực tại, câu thơ thật sự bắc được cầu nối giữa hiện tại và quá khứ, một câu nói tri âm.

Đất nước trong ngày độc lập không chỉ được lí giải bằng sự hồi sinh của cảnh vật, con người mà còn được bắt rễ sâu xa từ tinh thần quá khứ anh hùng của cha ông. Quá khứ là bệ phóng cho hiện tại và tương lai. Hình tượng đất nước trong cảm nhận của Nguyễn Đình Thi tạo được chiều sâu khôn cùng, không chỉ được đo bằng cái dài rộng của không gian, thời gian, bởi địa lí, lịch sử mà còn được soi chiếu bởi chính quá khứ anh hùng của con người dân tộc. Bởi vậy, hình ảnh Đất nước được hiện lên là đất nước muôn đời bền vững.